

فهرست مطالب

پیشگفتار ۷

فصل اول: انواع ادبی و مکتب‌های ادبی

- انواع ادبی در ادبیات فارسی ۱۰
- مکتب ادبی: ۱۲
- انواع مکتب ادبی: ۱۲
- سؤالات انواع ادبی و مکتب ادبی ۱۵
- پاسخنامه انواع ادبی و مکتب ادبی ۱۶

فصل دوم: تاریخ ادبیات

- شرح حال شاعران و نویسندگان بزرگ ۱۸
- جدول تاریخ شعرا و نویسندگان ۲۲
- تاریخچه شاعران و نویسندگان معروف خارجی ۲۹
- آثار مهم و پدیدآورنده ۳۲
- ب- ترجمه‌ها ۴۲
- ج- تصحیحات ۴۳
- ج- مشابهت در اسامی کتاب‌ها ۴۳
- سؤالات تاریخ ادبیات ۴۶
- پاسخنامه تاریخ ادبیات ۵۵

فصل سوم: آرایه‌های ادبی

- آشنایی با چند اصطلاح ۶۰
- قالب‌های شعر فارسی ۶۰
- انواع نثر پارسی ۶۳

۶۳	تشبیه
۶۴	استعاره
۶۶	کنایه
۶۷	حقیقت - مجاز
۶۷	اغراق
۶۸	واج آرایی (نغمه حروف)
۶۹	ایهام
۷۰	متناقض نما (پارادوکس)
۷۱	اسلوب معادله
۷۲	مراعات نظیر (تناسب)
۷۳	لف و نشر
۷۳	تلمیح
۷۵	تضاد (طباق)
۷۵	جناس
۷۶	تشخیص (جان بخشی به اشیا)
۷۷	تمثیل
۷۷	حسن تعلیل
۷۹	سؤالات آرایه‌های ادبی
۸۴	پاسخنامه آرایه‌های ادبی

فصل چهارم: گزیده نثر و نظم فارسی

۸۸	گزیده نثر فارسی
۹۵	گزیده نظم فارسی
۱۰۷	سؤالات چهارگزینه‌ای گزیده نثر و نظم فارسی:
۱۱۰	پاسخنامه گزیده نثر و نظم فارسی:

فصل پنجم: دستور زبان فارسی و درست‌نویسی

۱۱۲	دستور زبان فارسی
۱۱۶	ویرایش و درست‌نویسی
۱۲۱	قواعد نقطه‌گذاری

فصل ششم: واژگان مهم در متون فارسی

فصل هفتم: قرابت معنایی

فصل هشتم: آزمون‌های شبیه‌سازی شده

۱۷۴	آزمون شبیه‌سازی شده شماره ۱
۱۷۹	پاسخنامه آزمون شبیه‌سازی شده شماره ۱
۱۸۰	آزمون شبیه‌سازی شده شماره ۲
۱۸۵	پاسخنامه آزمون شبیه‌سازی شده شماره ۲

فصل نهم: مجموعه آزمونهای سردفتری اسناد رسمی زبان فارسی سال‌های گذشته با پاسخ

تشریحی

۱۸۸	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۷۴
۱۹۵	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۷۴
۲۰۰	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۷۵
۲۰۵	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۷۵
۲۰۸	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۷۶
۲۱۳	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۷۶
۲۱۶	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۷۷
۲۲۱	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۷۷
۲۲۳	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۷۸
۲۲۷	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۷۸
۲۲۹	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۷۹
۲۳۳	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۷۹
۲۳۵	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۸۰
۲۳۸	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۸۰
۲۴۱	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۸۱
۲۴۶	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۸۱
۲۴۹	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۸۶

۲۵۳.....	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۸۶.....
۲۵۵.....	سؤالات زبان فارسی سال ۱۳۸۷ ویژه بانوان.....
۲۶۰.....	پاسخنامه زبان فارسی سال ۱۳۸۷ ویژه بانوان.....
۲۶۳.....	ضمائم.....
۲۷۷.....	سؤالات اطلاعات عمومی، سیاسی و اجتماعی.....
۳۰۱.....	پاسخنامه.....
۳۰۳.....	سؤالات هوش و استعداد.....
۳۲۶.....	پاسخنامه.....
۳۲۹.....	منابع.....

پیشگفتار

در این حضرت چو مشتاقان نیاز آرزو آرزو که با این درد اگر در بند دهانند در مانند

بدیهی است که داشتن اطلاعات کافی از زبان و ادبیات فارسی و همچنین رعایت دستورات زبانی و نگارش درست برای سردفتران و کلیه افراد با توجه به موقعیت شغلی مختلف امری الزامی است. از این رو می‌توان به علت گنجانده شدن زبان و ادبیات فارسی در مواد امتحانی آزمون سردفتری اسناد رسمی پی برد و آن را امری درست و طبیعی برشمرد. در کتاب حاضر سعی ما بر آن بوده تا مباحث مهم از ادبیات فارسی، که در آزمون‌های سردفتری سنوات گذشته مورد سوال بوده‌اند را به صورت درسنامه همراه با نکات و سؤالات چهارگزینه‌ای بیان کنیم. همچنین در دو فصل مجزا (فصل ۷ و ۸) نمونه آزمون‌های ادبیات آورده شده است.

لازم به یادآوری است که بخش مهمی از سؤالات ادبیات در آزمون مربوط به درک مفهوم متون ادبی است که با خواندن متون مهم ادبی و دانستن معنای واژگان مهم و تکرار می‌توان به آسانی از عهده سؤالات آن برآمد.

و در آخر نیز با توجه به اینکه بنابر اعلام سازمان ثبت اسناد از امسال اطلاعات عمومی و هوش به مواد امتحانی آزمون سردفتری اضافه شده‌اند ضمیمه‌ای به صورت فشرده از اطلاعات عمومی و تست هوش به انتهای کتاب اضافه شده است هر چند بخشی از اطلاعات عمومی در فصل‌های قبل و در درسنامه ادبیات فارسی هم گفته شده است.

در زیر مواد امتحانی آزمون سردفتری و ضریب آنها آمده است:

مواد امتحانی آزمون سردفتری اسناد رسمی سال ۱۳۹۷ به نقل از سایت: www.ssaa.ir		
ردیف	ماده امتحانی	ضریب
۱	حقوق ثبت	۳
۲	حقوق مدنی	۳
۳	حقوق جزا	۲
۴	حقوق تجارت	۲
۵	احکام شرعی	۲
۶	قانون آیین‌نامه دفاتر اسناد رسمی	۳
۷	ادبیات فارسی	۲
۸	ادبیات عرب	۱
۹	اطلاعات عمومی و هوش	۱

فصل اول:

انواع ادبی و مکتب‌های ادبی

انواع ادبی در ادبیات فارسی

انواع ادبی در ادبیات فارسی به ۴ دسته اصلی و بزرگ: ادبیات حماسی، غنایی، تعلیمی و داستانی (نمایشی) تقسیم‌بندی می‌شود:

۱- ادبیات حماسی:

حماسه در لغت به معنای دلاوری و شجاعت است و در اصطلاح شعری است داستانی با زمینه‌ی قهرمانی، قومی و ملی. از جمله کتاب‌های ادبیات حماسی می‌توان شاهنامه فردوسی - ظفرنامه حمدا... مستوفی - حماسه گیل گمش و منظومه ایللیاد و اودیسه هومر شاعر بزرگ یونان - شهنشاه نامه صبا را نام برد.

از ویژگی‌های اصلی حماسه:

الف: زمینه داستانی حماسه

ب: زمینه قهرمانی حماسه

ج: زمینه ملی حماسه

د: زمینه‌ی خرق عادت می‌باشد.

- خاوران نامه ابن حسام و کمدی الهی دانته نیز جزء حماسه‌های دینی می‌باشند.

۲- ادبیات غنایی:

غنا در لغت به معنی سرود، نغمه و آواز است و در اصطلاح به شعری گفته می‌شود که گزارشگر عواطف و احساسات شخصی شاعر باشد.

- شروع شعر عاشقانه از قرن چهارم از شعر زیبای رودکی، شهید بلخی و رابعه بنت کعب آغاز شده و در قرن پنجم غزل در شعر فرخی کمال می‌یابد.

- سنایی برای اولین بار اصطلاحات صوفیه و عرفان را وارد غزل می‌کند که در قرون بعد توسط مولانا و حافظ به اوج خود می‌رسد.

- از نمونه‌های مهم شعر غنایی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- غزل: رودکی، سعدی، حافظ
- مناجات‌نامه: سنایی، وحشی بافقی
- عرفان: سنایی، عطار، مولوی، حافظ
- هجو، هزل، طنز: سوزنی سمرقندی، انوری، عبید زاکانی
- ساقی‌نامه: نظامی، حافظ، رضی‌الدین آرتیمانی
- مرثیه: رودکی، سعدی، خاقانی، محتشم کاشانی

- حسبیه: مسعود سعد سلمان، خاقانی، فرخی یزدی
  - شکواییه: رودکی، ناصر خسرو، خیام
  - مدیحه‌سرایی: عنصری، فرّخی، منوچهری، انوری
  - منظومه‌های عاشقانه: عنصری، فخرالدین اسعد گرگانی، نظامی
- همچنین برخی آثار جمال‌زاده، هدایت و جلال آل احمد نیز جزء آثار منثور غنایی می‌باشند.

۳- ادبیات تعلیمی:

ادبیات تعلیمی به آن دسته از آثار ادبی گفته می‌شود که محتوای آنها آموزه‌های اخلاقی، اجتماعی یا علمی است و هدف از آن تعلیم و تربیت است.

- از نمونه‌های مهم مجموعه اشعار تعلیمی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- حدیقه الحقیقه؛ سنایی
- بوستان سعدی
- دیوان ناصر خسرو
- مخزن الاسرار؛ نظامی
- مثنوی مولوی
- دیوان پروین اعتصامی

- همچنین آثار منثور مهمی نیز در حوزه ادبیات تعلیمی آفریده شده‌اند که از مهم‌ترین آنها می‌توان گلستان سعدی، قابوسنامه عنصرالمعالی کیکاوس بن اسکندر، سیاست‌نامه خواجه نظام‌المک توسی، تذکرة الاولیای عطار نیشابوری را نام برد.

۴- ادبیات داستانی:

ادبیات داستانی آن دسته از آثاری است که ماهیت داستانی و تخیلی دارند و شامل: قصه‌ها، افسانه‌ها، داستان‌های کوتاه، رمان و حکایات و تمثیل، لطیفه و روایت می‌شود. از آثار مهم ادبیات داستانی می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- حکایت‌های سیاست‌نامه (سیر الملوک) خواجه نظام الملک توسی
- حکایت‌های اسرارالتوحید- از محمدبن منور
- عقل سرخ سهروردی- منطق الطیر عطار
- مقامات حمیدی تألیف حمیدالدین بلخی
- تاریخ بیهقی اثر ابوالفضل بیهقی
- چهار مقاله نظامی عروضی

- قصه‌های کتاب هزار و یک شب عبداللطیف طسوجی
- قصه‌های گلستان سعدی
- کلیله و دمنه‌ی ابوالمعالی نصرالله منشی
- مرزبان‌نامه‌ی سعدالدین وراوینی
- جامع‌التمثیل حبله‌رودی
- سمک عیار، خداداد ارّجانی
- داستان‌های سید محمدعلی جمال‌زاده، هدایت، جلال آل‌احمد

مکاتب ادبی:

- مکتب ادبی مجموعه‌ای است از سنت‌ها، اندیشه‌ها، نظریات و ویژگی‌های خاصی که به دلایل اجتماعی، سیاسی یا فرهنگی در دوره‌ای خاص در ادبیات یک یا چند کشور ظهور پیدا می‌کند.

نکته: ویژگی‌های هر مکتب ادبی به مرور، در آثار ادبی مربوط به آن نمود پیدا می‌کند.

نکته: مکتب ادبی (Literary school) مقوله‌ای غربی است و در ادبیات فارسی جایگاهی (با تعریف کامل یک مکتب ادبی) ندارد.

نکته: آثار ادبیات فارسی به ویژه شعر فارسی بر پایه‌های شیوه‌های خاصی که دوره‌های گوناگون تاریخ ادبیات ایران به وجود آمده‌اند و اصطلاحاً سبک نامیده می‌شوند تقسیم‌بندی می‌شوند، مانند سبک خراسانی، سبک عراقی، سبک هندی.

انواع مکاتب ادبی:

مهمترین مکاتبی ادبی جهان عبارتند از:

- ۱- کلاسیسم: کلاسیسم (که از نیمه دوم قرن ۶ میلادی آغاز می‌شود) را می‌توان مکتب سنت‌گرایی در ادبیات و هنر به ویژه تقلید از نویسندگان باستان و بازگشت به اصول و ارزش‌های زیبایی‌شناسی است.

نکته: استاد بزرگ مکتب کلاسیسم در فرانسه بوالو بود که اصول و قواعد این مکتب را بیان کرد.

۲- **رمانتیسم:** نوعی از ادبیات است که در آن تخیل محدود و مرتب بوده و خود در حد اعتدال موافق عقل و استدلال است و در قرن نوزدهم میلادی ظهور پیدا کرد.

نکته: مهم‌ترین فرق کلاسیسم و رمانتیسم در این است که کلاسیک‌ها ایده‌آل هستند. یعنی در هنر فقط خوبی و زیبایی را می‌بینند، اما رمانتیسم‌ها می‌کوشند علاوه بر زیبایی‌ها، زشتی‌ها را هم نشان دهند.

رمانتیسم را می‌توان نوعی واکنشی احساسی در مورد خردمحوری به شمار آورد که بر ضد جامعه اشرافی بود. از مشهورترین هنرمندان رمانتیک می‌توان به این افراد اشاره کرد:

- ویکتور هوگو شاعر و نویسنده فرانسوی
- گوستاو فلوربر - نویسنده فرانسوی
- گوته شاعر و نویسنده‌ی آلمانی که شیفته غزلیات حافظ بود.
- الکساندر پوشکین در روسیه.
- ویلیام بلیک شاعر انگلیسی

۳- **رنالیسم:** رنالیسم یا واقع‌گرایی، نمایش چیزها به شکلی است که در زندگی روزانه هستند بدون هرگونه آرایش یا تعبیر بیشتر که در آخر قرن ۱۸ و اوایل قرن ۱۹ ظهور کرد.

نکته: بزرگترین نویسنده رنالیست گوستاو فلوربر است که رمان معروف مادام بووآری اثر اوست.

نکته: از مهم‌ترین نویسندگان رنالیست می‌توان به: چارلز دیکنز - لئو تولستوی - داستایوفسکی و ماکسیم گورکی اشاره کرد.

۴- **ناتورالیسم:** طبیعت‌گرایی یا ناتورالیسم از نظر ادبی تقلید موبه‌مو و دقیق از طبیعت است که در آن بیش از حد به جزئیات توجه می‌شود.

نکته: ناتورالیسم همواره تصویرگر طبقات زحمت‌کش است و در حقیقت افشای بی‌عدالتی‌های پنهان در همه سطوح جامعه اساس کار ناتورالیست‌هاست.

از مهم‌ترین هنرمندان و نویسندگان ناتورالیست می‌توان به امیل زولا- جان اشتاین بک- اشاره کرد.

۵- **سمبولیسم:** نمادگرایی یا سمبولیسم مکتبی است که در آن اندیشه‌ها و عواطف به صورت نمادین و رازآمیز بیان می‌شود.

نکته: از مهم‌ترین نویسندگان و شاعران سمبولیسم می‌توان به شارل پیربودلر فرانسوی- استفان مالارمه فرانسوی اشاره کرد.

۶- **دادائیسم:** مکتب دادائیسم، مکتبی است پوچ‌گرا که در سال‌های پس از جنگ جهانی اول رواج یافت. دادائیست‌ها جامعه را نقد می‌کردند ولی زبان و آثار آن‌ها به گونه‌ای نبود که مردم با آن ارتباط برقرار کنند.

۷- **سورئالیسم:** فراواقع‌گرایی یا سورئالیسم اندیشه‌ی القا شده در غیاب هرگونه نظارت عقل و فارغ از هر نوع نظارت هنری یا اخلاقی است. به بیانی دیگر سورئالیسم بیان شفاهی یا کتبی عملکرد حقیقی اندیشه است.

از مشاهیر سورئالیسم می‌توان به **فدریکو گارسیا لورکا** شاعر اسپانیایی و **لویی آراگون** شاعر فرانسوی اشاره کرد.

سؤالات انواع ادبی و مکاتب ادبی

۱- قصه‌های هزار و یک شب و بوستان سعدی به ترتیب جزء کدام یک از انواع ادبی هستند؟

- الف) داستانی - غنایی
ب) داستانی - تعلیمی
ج) غنایی - تعلیمی
د) داستانی - غنایی

۲- چه کسی برای اولین بار اصطلاحات صوفیه و عرفان را وارد غزل فارسی نمود؟
الف) حافظ
ب) سعدی
ج) مولوی
د) سنایی

۳- ساقی‌نامه‌ها، جز کدام یک از انواع ادبی قرار می‌گیرند؟
الف) ادبیات غنایی
ب) ادبیات حماسی
ج) ادبیات غنایی
د) ادبیات داستانی

۴- کتاب‌های ایلیاد و اودیسه، مثنوی مولوی، کلیله و دمنه به ترتیب جزء کدام یک از انواع ادبی قرار می‌گیرند؟

- الف) حماسی - تعلیمی - داستانی
ب) غنایی - تعلیمی - داستانی
ج) حماسی - تعلیمی - حماسی
د) تعلیمی - تعلیمی - داستانی

۵- کدام یک از کتب زیر جزء ادبیات تعلیمی دسته‌بندی می‌شود؟
الف) قابوس‌نامه
ب) سمک عیار
ج) تاریخ بیهقی
د) مرزبان‌نامه

۶- کتاب ویس و رامین اثر ..... یکی از شاهکارهای ادبیات ..... است.

- الف) نظامی - غنایی
ب) فخرالدین اسعدگرگانی - غنایی
ج) منوچهری - داستانی
د) سنایی - حماسی

۷- ..... و ..... از مهمترین آثار ادبیات حماسی به شمار می‌روند.

- الف) شاهنامه فردوسی - مرزبان‌نامه
ب) شاهنامه فردوسی - کمدی الهی
ج) اسرارالتوحید - کمدی الهی
د) سیاست‌نامه - اسرارالتوحید

پاسخنامه انواع ادبی و مکاتب ادبی

- ۱- گزینه «ب» صحیح است.
- ۲- گزینه «د» صحیح است. سنایی اولین کسی است که اصطلاحات عارفانه را وارد شعر فارسی نمود.
- ۳- گزینه «ج» صحیح است. ساقی نامه نوعی از شعر است که برای طلب عشق (می) از واسطه فیض الهی (ساقی) سروده می‌شود.
- ۴- گزینه «الف» صحیح است.
- ۵- گزینه «الف» صحیح است. قابوس نامه کتابی است در تعلیم و تربیت و اخلاق و حکومت‌داری است.
- ۶- گزینه «ب» صحیح است. فخرالدین اسعد گرگانی شاعر قرن پنجم می‌باشد.
- ۷- گزینه «ب» صحیح است.

فصل دوم:

تاریخ ادبیات

شرح حال شاعران و نویسندگان بزرگ

تا قبل از قرن سوم هجری اثری از رواج شعر به شیوه امروزی آن (عروضی) دیده نمی‌شود و پژوهشگران حکیم ابو‌حَفْضِ سَعْدی و عَبَّاسِ مَرُوزی را به عنوان نخستین شاعران پارسی‌گوی نام برده‌اند.

رودکی (قرن ۴): ابو‌عبدالله جعفر بن محمد رودکی را پدر شعر فارسی می‌نامند. او شاعری نابینا بوده است. اغلب قالب‌های شعری او قصیده و غزل است. از آثار او می‌توان به دیوان اشعار، مثنوی کلیله و دمنه و منظومه‌ی سندبادنامه اشاره کرد.

ابوشکور بلخی (قرن ۴): کتاب مثنوی آفرین‌نامه (حاوی پند و اندرز) از اوست.
کسایی مروزی (قرن ۴ و ۵): محمدالدین ابوالحسن کسایی شیعه دوازده امامی و اهل مرو بوده است. ۳۰۰ بیت شعر از او به یادگار مانده است.

دقیقی: ابومنصور محمد بن احمد دقیقی از شعرای قرن ۴ و پیش از فردوسی تلاش کرد تا داستان‌های ملی را به نظم درآورد و از پیشگامان حماسه‌سرایی در ایران است.

فردوسی (قرن ۴ و ۵): حکیم ابوالقاسم فردوسی خداوندگار حماسه و خرد از ستارگان قدر اول آسمان ادب در ایران است که با کتاب گرانقدر خود شاهنامه، شهرت جهانی دارد. وی سرودن شاهنامه را از سال ۳۷۰ هـ.ق آغاز کرد و به مدت ۳۰ سال سرودن آن طول کشید- شاهنامه به سه بخش اساطیری، پهلوانی و تاریخی تقسیم می‌شود. از ویژگی‌های بارز شاهنامه می‌توان به کمی لغات عربی در آن، محدود بودن ابیات سست و ضعیف در آن و دارا بودن تمام ویژگی‌های حماسه در آن اشاره کرد که تأثیر به‌سزایی در زنده نگه داشتن زبان فارسی داشته است.

عنصری بلخی (قرن ۴ و ۵): ابوالقاسم حسن بن احمد عنصری بلخی از شاعران پارسی‌گوی قرن ۴ و ۵ هجری می‌باشد. اشعار او در قالب‌های قصیده، غزل، رباعی و قطعه و مثنوی و ترکیب‌بند است. بیشتر قصیده‌های او در ستایش سلطان محمود غزنوی و مسعود غزنوی است. مثنوی و امق و عذرا از اوست.

فرخی سیستانی (قرن ۵): از شاعران قرن پنجم که در سبک خراسانی شعر می‌سروده است. دیوان فرخی شامل چند هزار بیت است که در قالب‌های قصیده و غزل، قطعه، رباعی، ترکیب‌بند و ترجیع‌بند می‌باشد.

منوچهری (قرن ۵): منوچهری دامغانی قالب مسمط را برای اولین بار در شعر فارسی پدید آورد. دیوان او مشتمل بر اشعاری در قالب قصیده، غزل، مسمط، قطعه و ترکیب‌بند است.

اسدی توسی (قرن ۵): سرایندهٔ اثر حماسی **گرشاسب‌نامه** بوده و همچنین وی اولین واژه‌نامه فارسی را به نام **لغت فرس** تدوین کرده است.

ناصر خسرو (قرن ۴ و ۵): ابومعین ناصر خسرو بن حارث قبادیانی بلخی معروف به ناصر خسرو فیلسوف، حکیم و جهانگرد ایرانی و از مبلغان مذهب اسماعیلی بوده است. از آثار او می‌توان به دیوان اشعار، سفرنامه، زادالمسافرین، وجه دین و خوان‌الاکخوان اشاره کرد.
* قصاید او عموماً دعوت به خردورزی و آزادی و فضایل معنوی است.

مسعود سعد سلمان (قرن ۵ و ۶): شاعر و خوشنویس و ادیب دورهٔ غزنویان که بیشتر اشعار او در قالب قصیده بوده و باقی رباعی و قطعه هستند.
وی مدتی از عمر خود را در زندان گذرانده و طی آن خاطرات و رنج‌های خود را در قالب شعر و حسبیه (زندان‌نامه) نگاشته است.

نکته: حسبیه یا زندان‌نامه، گونه‌ای ادبی است و به مجموعه اشعار یا متونی گفته می‌شود که یک شاعر در زندان و در بند سروده باشد. فرخی یزدی و خاقانی نیز دارای اشعار حسبیه هستند.

خیام (قرن ۵ و ۶): حکیم عمر خیام نیشابوری، فیلسوف، ریاضی‌دان و ستاره‌شناس و رباعی‌سرای ایرانی عهد سلجوقیان که اشعاری به فارسی و عربی و کتاب‌هایی در ریاضیات دارد.
انوری (قرن ۶): اوحدالدین محمدبن محمد انوری معروف به انوری ابیوردی استاد قصیده‌سرای فارسی است. دیوان وی مشتمل بر اشعار در قالب قصیده و قطعه سروده شده است.

خاقانی (قرن ۶): خاقانی شیروانی از بزرگترین قصیده‌سرایان ایران است. از القاب مهم وی **حسان العجم** می‌باشد. از آثار او می‌توان به دیوان اشعار شامل قصاید و غزلیات و مثنوی تحفه العراقین و کتاب منشآت خاقانی اشاره کرد.

نظامی (قرن ۶): نظامی گنجوی از بزرگان ادب فارسی و معروف‌ترین سراینده منظومه‌های عاشقانه است. از آثار او می‌توان به: لیلی و مجنون، خسرو و شیرین، هفت پیکر، اسکندرنامه، دیوان قصاید و غزلیات و مخزن‌الاسرار اشاره کرد.

سنایی (قرن ۶): ابوالمجد مجدودبن آدم سنایی غزنوی از بزرگترین شاعران قصیده‌گو و مثنوی‌سرای زبان فارسی است.

وی برای اولین بار اصطلاحات عرفانی و صوفیه را وارد شعر پارسی نمود. از آثار او می‌توان به: **حدیقه الحقیقه** (مثنوی)، **طریق التحقیق** (مثنوی) - **منظومه‌ی سیرالعباد الی المعاد** (منظوم) - **کارنامه بلخ** (منظوم) **مکاتب** (نشر).

عطار (قرن ۶ و ۷): فریدالدین ابوحماد محمد عطار نیشابوری از عارفان و شاعران بلند نام ادبیات فارسی می‌باشد. از آثار او می‌توان به: **اسرارنامه** - **منطق الطیر** - **الهی‌نامه** - **مصیبت‌نامه** - **مختارنامه** - **تذکره‌الاولیا** و **دیوان اشعار** اشاره کرد.

مولوی (قرن ۷): جلال‌الدین محمد بلخی معروف به مولانا، مولوی و ملای روم از مشهورترین شعرای پارسی‌گو است. از آثار او می‌توان به **مثنوی معنوی**، **دیوان شمس**، **فیه ما فیه**، **مکتوبات** و **مجالس سبعة** اشاره کرد. وی مرید شمس بود و دیوانش را به نام او سرود.

سعدی (قرن ۷): شیخ مصلح‌الدین سعدی از معروف‌ترین مشاهیر ادب پارسی در جهان است. سعدی تأثیر انکارناپذیری بر زبان فارسی گذاشته است. آثار او سالیان سال در مدارس و مکتب‌ها تدریس شده و بسیاری از ضرب‌المثل‌های رایج در زبان فارسی از آثار وی اقتباس شده است. از آثار وی می‌توان: **گلستان** (نثر)، **بوستان** (نظم) و **کلیات سعدی** (نظم) اشاره کرد. اشعار وی در قالب‌های مثنوی، غزل، قطعه، ترجیع‌بند و تک‌بیت به زبان فارسی و عربی می‌باشد.

حافظ (قرن ۸): خواجه شمس‌الدین محمد حافظ شیرازی از معروف‌ترین شاعران ایران در جهان می‌باشد. بیشتر اشعار او غزل می‌باشند. او از مهم‌ترین تأثیرگذاران بر شاعران پس از خود می‌باشد. تنها اثر او **دیوان حافظ** می‌باشد. اشعار وی تأثیر بسیاری بر شاعران پس از خود و شعر و ادب فارسی گذاشت.

امیر خسرو دهلوی (قرن ۷): وی شاعر و عارف نامدار پارسی‌گوی هندوستان در قرن هفتم می‌باشد. از آثار او می‌توان به **مثنوی‌های خمسه** که به تقلید از خمسه نظامی سروده است و همچنین **قران سعدین**، **مفتاح الفتوح** و **دیوان اشعار** وی اشاره کرد.

جامی (قرن ۹): نورالدین عبدالرحمن جامی معروف‌ترین شاعر قرن نهم هجری است. **دیوان جامی** شامل قصاید، غزلیات، مقطعات و رباعیات است که به سه بخش الف) **فاتحه‌الشباب** (ب) **واسطه‌العقد** (اواسط زندگی) ج) **خاتمه‌الحیاء** (اواخر زندگی) تقسیم کرده است. **هفت اورنگ** دیگر کتاب جامی است که خود مشتمل بر هفت کتاب در قالب مثنوی است. اثر دیگر او کتاب **بهارستان** است که به تقلید از **گلستان سعدی** به نثر نوشته شده است.

محمد تقی بهار (معاصر): ملقب به ملک‌الشعرای او متخلص به بهار؛ شاعر، ادیب استاد دانشگاه و نویسنده و روزنامه‌نگار معاصر ایرانی بود. قصیده دماوندیه از آثار اوست.

نکته: شهرت شاعری بهار به قصاید استوار و محکمی است که با توجه به سنت ادبی گذشته سروده است.

پروین اعتصامی (معاصر): رخشنده اعتصامی معروف به پروین اعتصامی مشهورترین شاعر زن ایرانی است. تنها اثر او دیوان اشعارش می‌باشد که شامل اشعاری در قالب‌های مثنوی، قطعه و قصیده است. وی به دلیل به کار بردن سبک شعری مناظره در شعرهایش معروف است. **نیما یوشیج (معاصر):** علی اسفندیاری معروف به نیما یوشیج بنیانگذار و پدر شعر نو فارسی است. که منظومه افسانه‌ی نیما یوشیج را سرآغاز شعر نو می‌دانند. **مهدی اخوان ثالث (معاصر):** متخلص به «م.امید» شاعر پرآوازه معاصر ایرانی است که مجموعه‌های ارغنون، زمستان، آخر شاهنامه، از این اوستا، و در حیاط کوچک پاییز زندان از جمله آثار اوست.

شعر اخوان شعری اجتماعی است و حوادث زندگی مردم ایران در خود منعکس می‌کند. لحن حماسی و آمیخته باصلابت و سنگینی شعر خراسانی و سرشار از ترکیب‌های تازه است.

سهراب سپهری (معاصر): شاعر، نویسنده و نقاش ایرانی که به عنوان یکی از بزرگترین شعرای شعری نوی فارسی شناخته می‌شود.

او به پیروی از سبک نیمایی شعر می‌سرود و تمامی اشعارش تصویرسازی است. از آثار او می‌توان به: مرگ رنگ، زندگی خواب‌ها، آوار آفتاب، صدای پای آب، شرق اندوه، مسافر، حجم سبز، ما هیچ، ما نگاه، اتاق آبی اشاره کرد. همه آثار او در کتاب «هشت کتاب» گردآوری شده است.

جدول تاریخ شعرا و نویسندگان

نام	قرن	اثر
رودکی	۴	دیوان اشعار - منظومه‌ی سندیبادنامه - مثنوی کلیله و دمنه
ابوشکور بلخی	۴	آفرین‌نامه (حاوی پند و اندرز)
فردوسی	۴ و ۵	شاهنامه ← کتابی حماسی در قالب مثنوی
عنصری بلخی	۴ و ۵	مثنوی و امق و عذرا - دیوان اشعار
فرخی سیستانی	۵	دیوان فرخی (قصیده، رباعی، قطعه و غزل و...)
منوچهری دامغانی	۵	دیوان اشعار - بنیانگذار قالب مسمط در شعر پارسی
اسدی توسی	۵	گرشاسب‌نامه (اثری حماسی) - لغت فرس
ناصر خسرو	۴ و ۵	دیوان - سندننامه - زادالمسافرین - وجه دین - خوان‌الاحوان
مسعود سعد سلمان	۵ و ۶	سراینده اشعار در زندان به نام حسیه - حسیات او معروف است.
خیام	۵ و ۶	رباعیات خیام
خواجه عبدالله انصاری	۵	مشهور به پیر هرات - ۱ - الهی‌نامه (منثور) - ۲ - مناجات‌نامه - ۳ - کنز‌السالکین - ۴ - رساله‌ی دل و جان - ۵ - مجموعه رسائل فارسی
مرزبان بن رستم	۴	مرزبان‌نامه (که در اوایل قرن ۷ سعدالدین و راوینی آن را به فارسی دری ترجمه کرد).
ابوعلی بلعمی	۴	مترجم تاریخ طبری به فارسی که به تاریخ بلعمی مشهور است.
فخرالدین اسعد گرگانی	۵	منظومه غنایی ویس و رامین
جلابی هجویری	۵	کشف‌المحجوب (از قدیمی‌ترین و معتبرترین کتب فارسی در تصوف)